

Lad os få en radikal afskaffelse af efterlønnen og al den snak om pensionsalder

Erik Christensen

Der er noget paradoksalt i hele debatten om efterlønnen. Regeringen vil afskaffe den og tvinge de ældre til at blive længere på arbejdsmarkedet. Oppositionen vil bevare den, fordi efterlønnerne fortjener den, og det er en rettighed, der giver tryghed. Dertil vil de have alle på arbejdsmarkedet til at arbejde mere.

Begge parter er enige om, at der i fremtiden skal arbejdes mere i samfundet. Regeringen vil tvinge de ældre, men stiller sig ejendommeligt nok tvivlende overfor om almindelige mennesker på arbejdsmarkedet vil arbejde en time mere om ugen. Omvendt kan det forekomme lidt modsætningsfyldt, at oppositionen ikke vil tvinge raske mennesker på efterløn over 60 til at arbejde mere, men alle andre på arbejdsmarkedet. Begge parter vil tvinge nogle til at arbejde, og de diskuterer pensionsalder langt ude i fremtiden, som mange har meget svært ved at forholde sig til.

Måske er der noget forkert og forældet i begge parters tankegang og hele dette skuespil, hvor man grundlæggende er enige, men vender og drejer argumenterne for forskellige grupper og tidspunkter, så det ser ud som om, man er meget uenige.

Der er tankevækkende, at afskaffelsen af efterlønnen kan skabe så meget debat i offentligheden, når man ser, hvor forholdsvis stille, der har været, når der er sket forringelser for dem helt uden for arbejdsmarkedet i de senere år. Der skabes kun offentlig debat, fordi en gruppe på arbejdsmarkedet trues med at blive frataget en "værdig rettighed" og blive placeret på en "uværdig overførsel".

Næsten ingen opinionsdannere taler om, at der de sidste 25 år konstant har været ca. 25 % (ca. 800.000), uden for arbejdstyrken. Man har lavet arbejdsmarkedsreformer, socialreformer og der har været højkonjunktur. Men ingen indgreb har hjulpet, der er kun blevet flyttet lidt rundt mellem de forskellige overførselsindkomstmodtagere.

Det viser, at Danmark består af en overklasse af dem på arbejdsmarkedet med rettigheder, stærke organisationer og forbindelser til de politiske partier og en diffus splittet underklasse på overførselsindkomster med færre rettigheder og uden stærke organisationer. Når deres vilkår forringes kommer det ikke på den politiske dagsorden. Så rykker partier og fagbevægelse ikke ud i store annoncekampagner.

Set i det perspektiv må opgaven være at skabe en ny social kontrakt, der betyder en ophævelse af den skitserede klassesdeling og en udvidelse af arbejdsbegrebet. For mig at se bør den nye kontrakt i velfærdssamfundet være en frihedskontrakt. Hvorfor skal staten og politikerne bestemme, hvornår jeg skal arbejde og hvornår jeg vil trække mig tilbage fra arbejdsmarkedet i et rigt moderne velfærdssamfund? Det drejer sig om udvikling af en individuel frihed for den enkelte til både at påtage sig lønarbejde og at fravælge lønarbejde i alle faser af livet.

En sådan frihed kræver en tryghed, et materielt grundlag. Derfor er efterlønnen så populær. Det er en rettighed, der på den ene side betyder, at man ikke er underlagt en rådighedspligt, og på den anden side betyder, at man kan påtage sig en del lønarbejde. Og hvorfor modsætter nedslidte efterlønnere sig regeringens planer om, at de blot kan komme på førtidspension? Fordi det skaber utryghed og bureaukrati. De vil gerne arbejde i det omfang de kan, men frygter den nedværdigende arbejdsprøvningsproces, som mange førtidspensionister skal igennem. Den langsigtede opgave bør være at ophæve skellet mellem de lønarbejdende og overførselsindkomstmodtagerne ved at gøre alle til ligeværdige borgere, der er sikret et eksistensminimum (en basisindkomst) uden bureaukrati, "kassetænkning" og klientgørelse.

En generel basisindkomst vil skabe større fleksibilitet og frihed på arbejdsmarkedet og medvirke til at fordele lønarbejdet bedre. Den såkaldte "fattigdomsfælde", dvs. tilfælde hvor den faktiske

indkomst bliver lavere end dagpengesatsen, vil ikke længere udgøre noget problem, da det, man tjener, ikke vil blive modregnet i basisindkomsten. Det vil altid kunne betale sig at arbejde.

Basisindkomst vil derfor motivere til at påtage sig erhvervsarbejde, men også give bedre mulighed for at starte selvstændig virksomhed.

En basisindkomst er ikke en ny overførselsindkomst for nogle bestemte personer eller grupper, men en grundtryghed for alle, der vil betyde en styrkelse af individets frihed og uafhængighed både i forhold til arbejdsmarkedet, staten og det civile samfund.

Ved at ligestille alle borgere i henseende til deres grundlæggende økonomiske tryghed ophæver et basisindkomstssystem skellet og modsætningen mellem såkaldte "ydende" og "nydende" borgere.

Men det vil jo være i modstrid imod alle fællesskabers moralske logik at sikre alle en basisindkomst – at man skal yde for at nyde, at der må være en sammenhæng mellem rettigheder og pligter, vil mange sige. Hvorledes forsvare at give alle et eksistensminimum uden at kræve en modydelse?

Problemet med denne argumentation er, at den bruges snævert omkring lønarbejdet. Men det uformelle (ulønnede) arbejde – husarbejdet, omsorgsarbejdet, det uformelle arbejde i nærmiljøet, det politiske arbejde - som alle mere eller mindre bidrager til – er en nødvendig forudsætning for at lønarbejdet kan finde sted. Er det ikke også vigtigt at værdsætte det arbejde?

Vi har et helt forkert syn på samfundsøkonomien. Vi tror, at vi klart kan måle den enkeltes indsats i samfundet (ved kun at se på markedet), men det kan vi ikke. Vi lever i en uhyre kompliceret samfundsorganisme, som ikke alene omfatter det økonomiske marked. Og vi arbejder ikke kun for os selv, men også for andre og nyder godt af andres arbejde. Den infrastruktur og teknologi vi bruger er ikke enkelte personers værk, men et fællesprodukt, en arv fra forrige generationers arbejde. Det tilhører ikke nogen enkelt, men fællesskabet. Samfundet indeholder altså en fællesarv, en fælles kapital, som det er naturligt, at vi alle får del i. Det bør være den moralske

argumentation for og logik i, at alle samfundsmedlemmer bør have en løbende andel af den fælles kapital, en dividende af det produktionsresultat, der skabes (en basisindkomst).

Men det har vi jo slet ikke råd til, vil mange sige? Og vil folk så ikke holde op med at have lønarbejde. Alle undersøgelser viser, at danskerne er meget arbejdsivrige og kun meget få vil vælge udelukkende at leve på et eksistensminimum. Men markedet vil også regulere højden af dette eksistensminimum. Hvis basisindkomsten er for høj, må flere påtage sig lønarbejde. Hvis mange har lønarbejde, vil basisindkomsten kunne forhøjes.

Men hvordan skal det kunne lade sig gøre mere konkret? For det første ved at erstatte langt de fleste overførselsindkomster med en ubetinget basisindkomst. Det gælder f.eks. folkepension, førtidspension, aktiveringsydelse, kontanthjælp, syge- og barselpenge, personfradrag, børnecheck og SU. Dernæst vil en sådan gennemgribende rationalisering betyde væsentlige besparelser, der kan være med til at finansiere en basisindkomst.

Man kan herefter tænke sig forskellige finansieringsmodeller. Den enkleste måde at administrere den ubetingede basisindkomst på vil nok være at lade SKAT gøre det i form af en negativ skat. Rent praktisk kunne det f.eks. lade sig gøre ved at give alle et skattefrit fradrag på selvangivelsen svarende til basisindkomsten og beskatte alle indkomster med en flad skat på f.eks. 50 %. Hvis totalindkomst minus basisindkomst er negativ, udbetaler SKAT forskellen. At en sådan model er realistisk kan ses på følgende hjemmeside.

(<http://www.modernetider.dk/articles/134/1/DrAmme-om-flad-skat/Side1.html>).

Erik Christensen er tidl. lektor i samfundsfag på Aalborg Universitet.

Artikel i Vision nr. 1. 2011